

Remissvar från Tillväxtverket på Finansdepartementet - Jämlikhetskommissionens betänkande (Fi2020/03418) *En gemensam angelägenhet, SOU 2020:46*

Sammanfattning

Tillväxtverket har tagit del av Finansdepartementets remiss av Jämlikhetskommissionens betänkande *En gemensam angelägenhet* (SOU 2020:46). En kommitté för ökad ekonomisk jämlikhet har haft i uppdrag att lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämlikheten och öka möjligheterna till social rörlighet. Kommissionens förslag ska sammantaget bidra till ökad jämställdhet och en förbättrad integration.

Tillväxtverket har fokuserat remissvaret kring följande ställningstaganden:

1. *Mångfald i näringslivet*

Företagande som en möjlig väg in på arbetsmarknaden för nyanlända och utrikes födda. Tillväxtverket föreslår förstärkta insatser för att främja nyföretagande och affärsutveckling bland grupper med svag ställning på arbetsmarknaden, för att uppnå en mer jämställd och jämlik företagarfora.

2. *Jämställdhet i näringslivet*

Tillväxtverket håller med om de skillnader som utredningen belyser, både mellan män och kvinnor, men även mellan olika branscher och regioner. Kvinnor är underrepresenterade som företagsledare och behöver därför fortsatt stöd för hela landet ska att uppnå en mer jämställd och jämlik företagarfora.

3. *Landsbygdsperspektivet*

Utmaningarna med den regionala obalansen och vikten av att skapa likvärdiga förutsättningar och möjligheter i hela landet. Bland annat genom att staten tar ett tydligt ansvar för sina åtaganden i hela landet och agerar utifrån de utmaningar och förutsättningar som finns lokalt och regionalt.

4. *Finansieringsinstrument*

Ansvaret för analys och utvärdering av offentliga investeringar, i detta fall sociala investeringar, bör särkopplas från ansvaret för och beslut om finansieringen av desamma. Tillväxtverket föreslår att inventera existerande förvaltningslösningar som svarar mot utredningens kravbild.

Beslut

Beslut i detta ärende har fattats av överdirektör Francisca Ramsberg. Malin Price har varit föredragande. I handläggningen har Henrik Storm Dyrssen, Per Johansson och Lejla Babajic Löfgren deltagit.

Första ställningstagandet (avsnitt 9.3 och avsnitt 13)

1. *Inspel kring mångfald i näringslivet*

SOU 2020:46 tar under avsnittet 9.3 *Intråde, etablering och förankring på arbetsmarknaden* upp utrikes föddas svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden (s. 361). Mot denna bakgrund vill Tillväxtverket lyfta vikten av att stötta och ge denna målgrupp

möjligheten att välja företagande som en väg in på arbetsmarknaden, något som tydligare kunde ha lyfts fram i detta betänkande. Tillväxtverket anser att insatser för att främja nyföretagande och affärsutveckling bland grupper med svag ställning på arbetsmarknaden, nyanlända och utrikes födda kvinnor (och män) bör stärkas. Det handlar bland annat om förstärkta rådgivningsinsatser, förstärkta mentorskapsinsatser men även direkta stödinsatser till företagen som riktar sig till nyanlända och utrikes födda som driver befintliga företag eller avser att starta och driva nya företag. Näringspolitiska verktyg så som entreprenörskap och företagande bidrar till att uppnå effekter även i andra politikområden, främst i arbetsmarknadspolitik och socialpolitiken. Företagande bör därför ses som en sysselsättningsmöjlighet för en bredare målgrupp än i dagsläget.

I avsnitt 13, *Invandring, mottagande och integration* lyfts fram att en egen försörjning är vägen in i det svenska samhället (s. 483). Tillväxtverket delar utredningens (SOU 2020:46) syn kring att nyanlända och utrikes födda möter utmaningar i högre grad än andra när det gäller i att etablera sig på arbetsmarknaden. Detta stämmer även gällande företagande, exempelvis när det gäller rådgivning och tillgång till finansiering.

Andra ställningstagandet (avsnitt 9.5)

2. Inspel kring jämställdhet i näringslivet

SOU 2020:46 lyfter i avsnitt 9.5 *Löner och inkomster* fram de skillnader som finns mellan kvinnor och män, kopplat till löner och inkomster, samt att skillnader finns mellan olika branscher och sektorer. Tillväxtverket delar synen kring skillnader mellan branscher. Statistik visar att kvinnor och män driver företag i alla branscher, men i olika omfattning. Färre kvinnor driver till exempel företag inom bygg och färre män driver företag inom personliga tjänster. Branschperspektivet har därför betydelse. Likheterna mellan kvinnors och mäns företagande är fler än skillnaderna, om man jämför företag inom samma bransch, utvecklingsfas och geografiska område. En fortsatt ökning i antal och andel företag som drivs av kvinnor innebär ökade möjligheter till förnyelse i näringslivet, då alla människors kompetens, erfarenheter, affärsidéer och affärsmodeller tas till vara som drivkraft för näringslivets utveckling och konkurrenskraft.

Andelen företag som leds av kvinnor har under 2004 till 2017 ökat från 26 procent till 29 procent^[1]. Kvinnor som grupp är därmed underrepresenterade som företagsledare, med tanke på att kvinnorna utgör ungefär hälften av befolkningen. Det finns även regionala skillnader vad gäller andelen företag som drivs av kvinnor. Antalet anställda har vuxit mest i företag där kvinnor är företagsledare eller där företagsledaren har utländsk bakgrund. Företag som leds av kvinnor med utländsk bakgrund sysselsätter i högre grad än andra personer som har större svårigheter att få jobb, till exempel utrikes födda. (Långtids)arbetslösheten som innan Covid-19 låg på ca 36 procent bland utrikes födda kommer troligen att öka ytterligare om inga särskilda satsningar görs för den här företagargruppen.

Tillväxtverket vill belysa att trots denna ökning av företagandet bland kvinnor och personer med utländsk bakgrund är dessa grupper fortfarande underrepresenterade som företagare. Det finns potential för ytterligare ökning av dessa grupper, men då krävs fortsatta stödinsatser och arbete för att främja en större mångfald och en ökad jämställdhet i näringslivet.

^[1] Mångfald i näringslivet - rapport 0310, Tillväxtverket 2020

Tredje ställningstagandet (avsnitt 21)

3. Inspel kring landsbygdsperspektivet

Nedan följer inspel utifrån de punkter som SOU 2020:46 lyfter fram i sammanfattningen av avsnitt 21, *Regionala frågor* (s. 46).

Den regionala obalansen som nämns, obalansen mellan stad och land i Sverige är utgångspunkten i slutbetänkandet av den parlamentariska landsbygdskommittén från 2017. Betänkandet är grunden för den ”nya landsbygdspolitiken” - För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd där Tillväxtverket bland annat har ett samordnande och uppföljande uppdrag. Det övergripande målet med politiken är ”En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd.”

Regeringen beskriver i propositionen 2017/18:179 att Sveriges långsiktiga tillväxt och utveckling är beroende av levande landsbygder. Staten och den nationella sektorspolitiken har inte alltid fullt ut bidragit till att skapa tillräckliga förutsättningar för olika aktörer att ta tillvara möjligheter till hållbar utveckling och tillväxt samt hantera de utmaningar som delar av Sveriges landsbygder står inför. I remissvaret till SOU 2020:8 ”Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget” konstaterar Tillväxtverket att det är viktigt att staten tar ett tydligt ansvar för sina åtaganden i hela landet på ett bättre sätt än idag. Lokalisering är viktig till exempel via lokala servicepunkter men det handlar även om funktion och service. Det är centralt att de insatser och uppdrag som nationella myndigheter har och genomför ger konsekvenser i en territoriell kontext. Det är viktigt att aktörer, som myndigheter, får en förståelse för det territoriella perspektivet. Med territoriell menas här inte bara geografi utan även att behov, mottagarkapacitet och förutsättningar för genomförande är oerhört varierande över landet. Detta medför att resultaten och effekterna av myndigheters insatser och verksamhet ger och har varierande utfall, effekt och betydelse i olika delar av landet. En förutsättning för ett lyckat regionalt utvecklingsarbete är att kunna anpassa politiken utifrån utmaningar och förutsättningar som finns lokalt och regionalt. Tillväxtverket anser att en tydlig statlig närvaro i större delar av landet skapar bättre förutsättningar för att det regionala utvecklingsarbetet ska kunna bli framgångsrikt.

I remissvaret till SOU 2020:8 ”Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget” skriver Tillväxtverket när det gäller Kommunalekonomisk utjämning att det är av avgörande betydelse att det görs en bred översyn av det kommunalekonomiska utjämningsystemet. De ekonomiska förutsättningarna för kommunerna bedöms innebära stora utmaningar, inte minst för kommuner med utmanande demografisk situation. En stärkt utvecklingskapacitet är en förutsättning för att kommunerna långsiktigt ska kunna klara sitt uppdrag med en god driftskapacitet. Omvänt krävs driftskapacitet för att klara de lagstadgade uppgifterna som kostnadsmissigt dominerar kommunernas budgetar samt för att det långsiktiga arbetet med att utveckla kommunerna ska kunna prioriteras och resurs-sättas med nödvändig kompetens. Målsättningen med översynen måste vara att utforma systemet så att det blir stabilt över tid och får en långsiktigt hållbar utformning för att minska ryckigheten och bli förutsägbart för kommunerna.

Tillväxtverket ser fördelar med att kontinuerligt se över och uppdatera underlaget för det kommunalekonomiska utjämningsystemet så att resurserna fördelas utifrån aktuella behov i sådan stor utsträckning som det är möjligt.

Fjärde ställningstagandet (avsnitt 27)

4. Inspel kring finansieringsinstrument

SOU 2020:46 (utredningen) tar under avsnittet 27.2. *Problem och diagnos* upp sociala investeringar (s. 905). Mot denna bakgrund tar 27.3 *Förslag* (s. 910) upp flera förslag relaterade till finansieringsinstrument under 27.3.2. *Sociala investeringar*.

Tillväxtverket arbetar med finansieringsinstrument sedan 14 år och har under 2020 inom ramen för sitt regeringsuppdrag att ta fram en förhandsbedömning för finansieringsinstrument inom Regionalfonden 2021–2027 analyserat sociala investeringar som en del av hållbara investeringar. Vår analys finner i samstämmighet med utredningen att:

- Investeringar i lösningar för avhjälpande av sociala utmaningar mycket riktigt hindras;
 - dels av allmänna svårigheter att motivera förebyggande arbete,
 - dels utmaningen att samhällsnyttan ofta tillfaller annan part än den som genomför en social insats eller investering,
 - samt att mätning av sociala utfall är en utmaning för utvärdering av genomförandet av sociala investeringar.
- Nationell finansiering som ersätter kommuner och regioner för positiva utfall av sociala investeringar används i andra länder för att skapa incitament till sådana insatser och rigorös utvärdering därav.

Tillväxtverkets finner i kontrast med utredningen att:

- Ansvaret för analys och utvärdering av offentliga investeringar bör särkopplas från ansvaret för och beslut om finansieringen av desamma. Tillväxtverket föreslår att det är god ordning att skilja på rollerna finansiär och analys och utvärdering. En myndighet bör inte utvärdera sitt eget arbete eller vara den enda expertkompetens som förstår arbetet ifråga.
- Utredningen föreslår en myndighet med enbart fokus på social hållbarhet i kontrast till regeringens strategi för hållbar utveckling där ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet ska beaktas samfällt. Utredningens förslag riskerar att skapa stuprör inom arbetet för hållbar utveckling. Genomgående för arbete med hållbarhetsmål är att social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet är odelbara delmängder.

Tillväxtverket finner i komplement till utredningen att:

- Investeringar för social hållbarhet är nära besläktade med investeringar för miljömässig hållbarhet. Utmaningar med förebyggande investeringar som syftar till mer än ekonomiska utfall skapar liknande behov av utvärdering och analys. Exempelvis är förebyggande gröna investeringar i V/A eller energieffektivitet i bostadsbestånd liknande i sina utmaningar med förebyggande investeringar kring psykisk hälsa i skolan eller sociala insatser inom äldreomsorgen. Investeringarna kostar mycket på kort sikt, lönar sig samhällsekonomiskt på längre sikt och behöver rigorös utvärdering för att synliggöra vilka sociala eller miljömässiga vinster som uppstår över tid för olika delar av samhället.
- Europeiska socialfonden (ESF) och Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) är exempel på strukturer med god förankring i Sveriges regioner och kommuner, existerade genomförandekapacitet och extern genomlysning av existerande analysmyndigheter. Rörande sociala investeringar har ESF möjlighet att använda av EU strukturerade och väl beprövade finansieringsinstrument för

sociala investeringar. På samma sätt har ERUF kompetens och förmågor kring miljömässiga investeringar, exempelvis inom hållbar stadsutveckling.

- Tillväxtanalys utvärderar offentliga insatser relaterade till hållbarhet, till exempel Tillväxtverkets och regioners insatser. Att utöka Tillväxtanalys mandat att även belysa sociala och miljömässiga investeringar i offentlig regi kunde vara en kostnadseffektiv lösning för att inrätta en nationell analyskompetens.

Tillväxtverket föreslår att ett mandat för nationell finansiering av sociala investeringar med fördel, mot denna bakgrund, utformas som nationell medfinansiering till EU:s strukturfonder i Sverige. Exempelvis som en samverkansinsats mellan ESF och ERUF, utvärderat av Tillväxtanalys. En sådan förvaltningsmodell skulle dra nytta av existerande resurser, kompetenser och processer samt säkra en utveckling av sociala investeringar i samfällt beaktande av ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Denna modell skulle även möjliggöra samverkan mellan social politik, regional utvecklingspolitik, näringspolitik (inklusive idéburen sektor) och kapitalförsörjning genom finansieringsinstrument.

Francisca Ramsberg

Malin Price